

Л. О. ПУСТОВІТ
«ОТАК ВОНО У ПІСНІ ЗАЦВІЛО...»

Є поети, у яких пісенне кожне слово. Торкнися його струн, і воно відразу заграє чарівною музикою, поведе у дивний світ глибоких роздумів і почуттів. Ніжна його мелодія озветься в серці теплими спогадами. Мов до цілющого джерела припадеш до тієї пісні і ще глибше відчуєш силу і міць рідного народу, красу своєї землі. Ти станеш багатший душею, підеш квітучими галями і полями, де проминули дитинство, молодість і тепла материнська усмішка зігріє тебе.

Хто не пам'ятає чудових поетичних рядків, що перейшли в пісню, — «Пісню про рушник» А. Малишка (музика О. Білеша) або «Два кольори» Д. Павличка (музика П. Майбороди). Вони стали крилатими, бо поєднали в собі гордий злет думки й почуття з досконалою мовною формою — ритмом, звуковою тональністю вірша.

Головне джерело цих поезій — невичерпна народна пісня, що є виявом духовності в естетично сприйнятому народнорозмовному слові. Словесні образи й паралелі в піснях відтворюють людське життя з його радощами і смутком, тривогами і надіями. Образно-емоційний вплив пісенної мови досягається злиттям слова і мелодії.

Спільними семантико-стилістичними мотивами поезій «Пісні про рушник» та «Два кольори» є образи *матері*, *вишивання* і *дороги*. Образ *матері* в цих творах — передусім втілення ооразу рідної матері, яка разом із піснями передає синові весь свій життєвий досвід. Наведемо перші строфи пісень:

Рідна *мати* моя, ти ночей не доспала
І водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник *вишиваний* на щастя дала.

(А. Малишко)

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незаними шляхами,
Сорочку *мати* вишила мені
Червоними і *чорними* нитками.

(Д. Павличко)

Символічний образ *матері* — це і рідна земля, і любов до землі, до Батьківщини. Обидві поезії побудовані на символах: у А. Малишка символ *життя*, *долі* втілюється в конкретному материнському рушникові, а у Д. Павличка — той самий символ знаходить вираження в семантиці кольорів — *червоного* і *чорного*, якими вишита сорочка. Перші строфи віршів перегукуються з символами *весни* і *зорі*: «Ти мене на *зорі* проводжала» (А. Малишко); «Як я малим збирався *навесні*» (Д. Павличко). Такий перегук помічаємо і в інших авторських образах, наприклад, у А. Малишка: «Я візьму той *рушник*, простелю, наче *долю*», у Д. Павличка: «І *вишите* моє *життя* на ньому» (на полотні).

Відомо, що здавна в усіх техніках вишивок на Україні переважає червоний колір у поєднанні з чорним. І хоч у поезії А. Малишка ці кольори на вишиваному рушникові не названі, сам поет згадував: «Отак воно у пісні зацвіло, як склалося. В осінні темні ночі той рушник попався мені на очі, в червоно-чорнім кольорі двійнім, землі й пожару, туги й перемоги».

На життєвих дорогах чекають людину і радість і сум, тобто *червоне* і *чорне*. Так, символ кольору влітається в мотив дороги. Поетичний образ дороги в пісні А. Малишка розкривається через формули побажання. Характерні й слова-синоніми *дорога*, *доріжка* з епітетами: *росяниста доріжка*, *далека дорога*. Напр.: «Хай на ньому цвіте *росяниста доріжка*». Для Д. Павличка дорога як доля життя сповнена невідомого і поет ніби застерігає: незаними шляхами йтиме у світ людина, і на тих шляхах переплетуться: *червоне* — *то любов*, а *чорне* — *то журба*.

А. Малишко використовує типову конструкцію народнопісенного характеру *на щастя*, *на долю*, яка разом із його улюбленими образами-символами — образами картин природи,

рослинного світу (*зелені луги, солов'їні гаї, шелест трав, щебетання дібров*) створює особливий інтимно-ліричний струмись поетової мови. Поетичне бачення Д. Павличка відзначається динамізмом і драматичністю: поет віддає перевагу дієслівній ознаці: *пiти у світ, водило в безвісті життя, вертався на свої пороги, переплелись як мамине шиття, війнула в очі сивина, вишите моє життя на ньому*:

Мені війнула в очі сивина
Та я нічого не везу додому
Лиш згорточок *старого полотна*
І вишите моє життя на ньому.

Різні мовно-виражальні форми: *сивина, старе полотно* відтворюють асоціації з прожитими роками, пройденими дорогами. Семантично вагома антитеза:

Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне — то любов, а *чорне* — то журба.

Виразна лексико-синтаксична форма передає повторювальний мотив вірша:

Переплелись, як мамине шиття,
Мої сумні і радісні дороги.

Синтаксична однотипність пісенної фрази посилює семантичний паралелізм. Символ *полотна* (рушника) як дороги знаходить вираження у метафоричному словосполученні *в душі моїй оба*, тобто життя з його радостями і печалю виражається через внутрішній стан людини. За допомогою порівняння, метафори, зорових асоціацій розкривається містке поняття рушника, що стоїть у синонімічному ряду *рушник—доля—життя*.

Отже, традиційні символи-образи та індивідуально-авторські метафори набувають у мові майстрів слова нової якості, поповнюючи скарбниці народнопісенної мови.